
GREAT Activity Cards

Kad me tic pi bulu atino atek

(Mwaka 10-14)

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Republic of Uganda

Gurup me kad me tic magi tye iyee:

- Pyem ilwoko cani
- Kit ame wan olokere kede leyo tam
- Goyo cale me kom wa
- Tuku me gwokere aber
- Bedo ituku goga kede wer me cukul
- Ka nyero pe obedo tuku goga
- Tuku iyi akina tic acoo kede mon
- Apeny ame myero apeny ka adongo
- Tuku ame nyutu kit ame kongo bedo kede
- Tyeko peki ame tye ileyo tam
- Tuku me penyo atic me yot kom
- Ceko me timo two dwe anyira icukul
- Leyo tam bang amin papa kede nero na
- Tuku me nywako tic

Kad magi ame bino tic kede: Jami me aluba

Kad me tic man obedo anga?

Ikom kad acel acel tye iye yore ame bulu twero tic kede me cako nyamo lok kare acel ikom bedo aromrom, yot kom kede gwokere. Tye jami apol apapat me atima ikad magi calo bala tuku, nyamo lok, laro lok, penyo tam alwak kede wer, myel medo kede tuku goga.

Nga ame romo tic kede kad man?

this doest not match the english

Gurup abulu atino atek romo tic kede kad man.

Kadi otwero tic kede igurup ame tye kede coo ducu, onyo gurup ame tye kede coo onyo mon. Ka tye coo onyo mon keken iyi gurup itwero cako gurup aryo ite mede kede tic anyim.

Nga ame twero bedo atela pi tic ame tye ikad man?

Ka gurupi tye kede miti me timo tic acel ikom kad man, myero inen ni iyero dano acel igurup me bedo atela. Myero pe opwony dano- no, ento myero bed ngat atwero kwano gin ame tye ikom tic-co kun bedo agonya me telo gurup itic. Kad man bino kede gin ame cimo kiti me telo gurup apatkun konyo kor atela iyubere pi tio tic aber.

Wan oromo tic kede kad man ikare mene?

Itwero tic kede kad man icawa moro keken ame itye imito yomo yii gurup! Itwero timo tic ame tye ikad icawa me cokere wu me kare ducu onyo ikare me tic apirgi tego.

Oromo tic kede kad man ningo?

1. *Yer kanoro keken:* Kad man otwero tic kede iyore moro keken. Iromo kwanyo kad man alubere kede miti ajo ame tye igurupi onyo kit ticoro keken ame imito wunu timo.
2. *Ngi yii kad man aber:* Dano ame oyero me telo tic myero ngi yii kad man aber ame pwod pe ocako tic. Iwii tic ducu, ibino nwongo nying tic, nyig kop ame tic man bino lok iye (Yot kom, bedo aromrom gwokere onyo “bedo ateka”) kede kare ame ogeco ni tic man bino tero.
3. *Kwan jami me aluba:* Tic acel acel tye kede acaki mere ame myero atela kwan alongo bot jo me gurup ame pwod pe tic ocakere.
4. *Lubi iyore iyore kit ame ocoo kede ikad man:* Yore okene kobo ni “kwan man idwon alongo bot jo me gurup” ame nyutu ni atela myero kwan gin ame ocoo pi yore naca me wek jo me gurup ducu winy kite me cako tic. Yoo okene bino penyo atela me timo jami acalo “giro lain piny kede yat” ame myero atela pe dok kwan alongo, ento myero mede ka anyim kede timo.
5. *Bed kede gurup me leo tam:* Ka gurup dong otyeko tic oko, tye apeny okene me alea ame atela bino penyo gurup me mio gi kero me mede leo tam akwako tic man.
6. *Kwan kop me agiki:* Iyo nge leo tam, atela myero kwan alongo kop me agiki akwako tic man.
7. *Peny jo me gurup me yee cikere:* Iyi agiki mere, atela bino kwano dul me cikere ikad man. Icikere man, mito ni ngat acel acel igurup myero kob gin acel ame rwate kede tico, ame dok gin bino cikere me timo ikare me anyim.

Ngo me aluba bot atela me gurup

Ka obedo tyeni me acel me telo gurup onyo itelo gurup con, obedo yore aber me kwano tam magi ducu ame pwod pe icako tic.

- Wek jo me gurup en alok apol.
- Dii cunyi-ka ipenyo apeny ame tye ikad man, Miyi jo me gurup dakika moro anok me tamo kit agamere tye kede ite mio gi kare me gamo
- Cukuru cuny me tic-ka ipenyo apeny, cukuru cuny jo apol igurup me gamo ikaka ngat acel onyo jo aryo. Bed itam ocwiny me penyo bulu acoo medo kede bulu anyira me mio tamgi.
- Leng wangi anok eka ite bwonyo
- Tic kede leb ayot-ka tye nyig lok iyi kad man ame jo me gurup pe twero niang, tute me mio gin niang iyore moro keken.
- Kop aber kede idwon alongo.
- Wek lok meleo tam cungi ikom apeny ducu ame tye iyi kad me tic magi.
- Wor ite pwoyo jo me gurup. Pe tye agam moro aber onyo arac ame lubere kede apeny ame tye iyi kad magi. Kad magi tye me yabo leo tam ame dong cukuru cuny jo kun pe ngoli gi kop.
- Pe ilengere ileo tam iyi akina jo me gurup; cukuru ka cuny jo me gurup wek olee gini tamgi apapat iyi akina gi.

Bed ame yii YOM KEDE KUC!

Pyem ilwoko cani

- 1 **Me acaki.** Kobigurup me gure ite kwano idwon alongo: *Tin, wan obino tuku tuku ame pwonyo wan ikite me nywako ticiyi akina awobe kede anyira.*
- 2 Kobi gurup me wot okoo me nwongo, cani, kopii, olyayi, ocwici me lwoko, kedebakete adito aryo ipacuonyo duka acegi, onyo iyii cika me bedo opwonye. Jerikene atinono onyo nywal ber dang bino tic kape itwero nwongo bakete. Cikere me dwoko gi inge tuku!
- 3 Ka jamimagitye acil, kobi jo atuku me wunu gi oko icilo.
- 4 Kob igurup me piko pii ibakete, jerekene onyo olyayii.
- 5 Pok yii gurup aryo kun wel jo iye myero bed arorom. Gurup myero bed awobe kede anyira.
- 6 Kobi gurup acel acel me cung atir iyonge baket.
- 7 Miyi otuku ducu cani acel acel, kopi kede jami okene me mako. Otuku twero mako akato acel oko ka pwod tye odong, ento myero inen ni gurupe ni ducu tye kede wel jamiarorom.
- 8 Kwan jami ame myero olub idwonalongo: *Man obedo pyem ituku ame miti mere tye me neno gurup mene ame twero bedo namba acel ilwoko jami gi. Ka akobo ni "WOT!"; ngat acel acel igurup ducu ame otelo yoo bino anyim te lwoko jami onyo cani mere oko. Igurup acel acel oyeyi ngat acel keken me lwoko icawa nono. Ka dano me acel otyeko lwoko, ngat ame olube ingeye bino anyim me lwoko. Iyonge lwoko, ket jamino tenge me twoo. Tuku amede kiti naka wangame jo ducu me gurup dong olwoko. Gurup ocaoko tyeko lwoko nwongo en olanyo!*
- 9 Nwo kwano cik me aluba idul me 8 me wekjo ducu niang aber.
- 10 Ka jo ducu dong tye atera, kwan naka iyi dek ite redo "Wot!" gurup myero cak lwoko.
- 11 Ka ngat olanyo dong tye, cak tuku itit.

12 **Leyo tam** Ka ityeko dong, kobi gurup me gure ite penyo apeny magi. Miyiotuku kare me leo tamgi.

- Tuku no oyomo yii? Ngo oyomo yii?
- Nga ame maro lwoko jami ipacu wu?
- Onyo awobe ipacu wu oyeyi gi me konyo anyira kede lwoko jami medo kede tic okene me pacu?
- Pingo itamo ni pire tek me awobe kede anyira note itic me pacu?
- Ticene okene ame awoberomo konyo anyira me tio?

13 Cego. Kwanman idwon alongo: *Ka coo kede mon, awobe kede anyira, note itic, miopacu gi kede kabedo bedo atek. Ka awobi okonyo aminere, mio en bedo kede kare me timo jami okene bala kwan me pacu ame konye me bedo icukul. Man dang konyo me nyutu botjo ipacu gi kede girani kit awobi no kwiri kede. Icawa okene, Ka papo onyo omege okonyo mon kede tic, bala weko pii, man dang gwoko kwo amon aber.*

14 Cikere. Kwanman idwon alongo: *Wot i kin jo ogure ite cikere. Ka in ibedo awobi, kobi wa tic acelame yin itwero konyo kede amege ni onyo toti. Ka in ibedo nyako, kobi wa gin acel ame itwero timo aber ka otye akonyi kede tici, bala kwan me cukul. Tem tamo agam okene pien an amiyi apor keken. apor keken.*

Kit ame wan olokere kede leyo tam

- 1 **Me acaki.** Kobigurup me gure ite kwano idwon alongo: *Tin wan obino lok ikom alokaloka ame wan onwongo ikom wa kede itam wa idongo wa.*
- 2 Pok otuku igurup aryo kun gurup acel bedo me awobe acel me anyira ka twere.
- 3 Kwan jami ame myero olub idwon alongo: *Igurup wu noo, nyam wunu lok ikom alokaloka ame timere ikom gurup okene. Anyira alok ikom alokaloka ame gin oneno tye atimere ikom awobe kede awobe alok ikom alokaloka ame gin neno ikom anyira. Amani, amiti ilok wunu ikom alokaloka me kom. Poyo ni, pe ilok wunu ikom jo ame ingeyo wunu. Lok wunu ka jumala ikom gurup okene.*
- 4 Mii gurup dakika 10 meleyo tam iyi akina gi.
- 5 Iyonge dakika 10, lwong gurup dwog cen karacel.
- 6 Kobi awobe me nywako alokaloka ame gin onwongo nitimere ikom anyira.
- 7 Ka dong gin otyeko, peny anyira me nywako alokaloka ame gin onwongo ni timere ikom awobe.
- 8 Kwan jami ame myero olub idwon alongo: *Amani amiti ilok wunu ikom alokaloka me tam ame timere ikom jo me gurup okene. Tam obedo cuny, bala bedo ayii yom onyo owang.*
- 9 Miyi gurupe dakika 10 m leyo tam ikina gi.
- 10 Iyonge dakika 10, kob igurup me dok gure karacel.
- 11 Peny anyira me nywako alokaloka ame gin onwongo ni timere itam awobe.
- 12 Ka dong gin otyeko, Kobi awobe me nywako alokaloka ame gin onwongo ni timere itam anyira.

13 **Leyo tam.** Peny apeny magi. Myero inen ni jo ducu tye atic kun imio gurup kare me tamo kede leyo agam gi ame peyu jo owoto iyi apeny okene.

- Tye gin noro okene ame gurup okene noo oweko onyo pe okobo aber? Ngo itwero medo wunu?
- Ngo anyen ame tin inwongo wunu ikom alokaloka ame awobe kede anyira beyo iye?
- Icawa okene, jo atino nywaro owote gi ikom alokaloka ame tye atimere ikom gi. Itamo wunu ngo ikopi?
- Ka itye kede apeny ikom alokaloka apol ame tye atimere ikomi onyo itami, nga ame itwero lok kede aber?

14 **Cego.** Kwanman idwon alongo: *Ikare man me kwo ni, yin kede olwaki bino beyo iyi alokaloka apol ikom kede itam wu. Man obedo jami bala dongo abor atek, kede icawa okene bedo ayi pe yom, kadi pe tye gin aromo wango yii. Man timere, pien pore dang obedo kit me dongo. Ento, pe nyutu niyin dong idoko dano adit kede pe nyutu ni yin dong iromo rwate iyore me butu. Nywaro jo okene ikom alokaloka ame gin tye abeyo iye twero kelo peko. Jo ducu beo iyi alokaloka ni, dong pire tek me nyamo gi karaccel kede konyo awoti.*

15 **Cikere.** Kwanman ooko idwon alongo: *Wot ikin jo ogure ducu ite kwanyo atela onyo atin acel atidi ame yin iwot lok kede ite miye tam ikom alokaloka ame jo atino mwongo ikomgi kede itamgi.*

Goyo cale me kom wa

Ngec bot atela: Papara kede maka onyo alam bik onyo alam kalo mitere pi tic man. Cal me kom iromo nwongo iyonge kad me konyo pi tic man.

- 1 **Me acaki.** Kobigurup me gure ite kwano alongo: *Tin wan obino pwonyo kob ikomwa kede alokaloka ame wan onwongo ikare me dongo wa.*
- 2 Pokotuku igurup angwen gurup aryo me anyira onyo aryo me awobe ka twere.
- 3 Mii gurup acel acel papara kede alam onyo maka.
- 4 Kwan cik ame myero olub idwon alongo: *Me acaki, goo cal iyii papara ni. Tii kede cal kede anyut me ngutu kana me alokaloka bedo iyee ka idongo. Awobe myero ogoo gini alokaloka ame timere ikom owobe kede anyira myero ogoo gini alokaloka ame timere ikom anyira.*
- 5 Mii gurupi dakika 15 me goyo cal kom gi.
- 6 Iyonge dakika 15, kobi gi dok gure karacel kede gin ame gin ogoo.
- 7 Peny awobe me ngutu cal ame gin ogoo eka ote kobo alokaloka ame gin ogoo.
- 8 Peny anyira me ngutu cal ame gin ogoo eka ote kobo alokaloka ame gin ogoo.
- 9 Kadong otyeko gini, nguti gurup cal me kom kede kom me coo inyim kede me adako iyongeye. Man nwongere iyi kad me tic.

10 Leyo tam. Peny gurup kede apenye magi ite mio gi kare me nywako agam gi. Lwong awobe kede anyira me gamo apenye.

- Ngo ame onwongo orwate kede ngo ame pe orwate ikina cal ame igoo wunu kede cal me kom wu.
- Itamo ni kom anyira kede awobe tye ame acal acal onyo apokapoka tye iye?
- Kop ginoro ame ipwonyo pi tyen me acel tin.
- Ka awoti onwongo tye kede lworu adwong ikom alokaloka ame tye atimere ikome acalo icoo onyo dako, ngo ame iromo kobe wek en tim?
- Ka imito ngeyo jami apol me komi, kwene ame myero iwoti iye me nwongo ngec?

11 Cego. Kwanman idwonalongo: *Ngeyo jami me komi kede alokaloka me komi ame komi beo iye obedo gin apire tek idongo wa. Alokaloka magi pe ngutu ni in dong idit. Gin pe ngutu ni myero dong icak tic onyo cako rwate ibutu. Alokaloka magi obedo acaki me yoo abor me doko dano adit.*

12 Cikere. Kwanman okooidwon alongo: *Wot ikin jo ogureducu ite lwongo nying dano adit acel, bala amin papo, nero ni onyo nac ame iromo lok kede ikom alokaloka ame komi tye abeo iye.*

Tuku me gwokere aber

Ngec bot atela: Pi tuku man, ibinomito papara onyo bongo.

- 1 **Me acaki.** Kobigurup me gure ite kwano kop man idwon alongo: *Tin wan obino tuku tuku ame pwonyo wa ikom gwokere iyoo aber iyi akina paci wa.*
- 2 Mii jo ducu papara acel acel onyo bongo ite mio gi mwono oko inge pali ginyo miyi gi mak kede gwicere acel.
- 3 Goo aguragura alac piny me nyutu wang kan ame tuku abedo iyee.
- 4 Yer awobi acel me bedo ingato icoo kede nyako acel me bedo ingato adako.
- 5 Kwan jami ame myero olub idwon alongo: *Wun ducu ibedo dyegi ento man obedo ingato icoo kede ingato adako (Cim ingato magi). Ingato icoo kedee ingato adako tye atemo mako yib wu (bongo). Miti ni tye me gwoko yibi me wek gin pe maki. Ingato icoo aryemo ka yib owobe eka ingato adako aryemo ka yib anyira. Ka akobo ni "Wot" itwero ngec kanoro keken iyi kan oguru ni. Ka omako yibi, nwongo yin dong itye okoo. Ngat olanyo nwongo obedo dyel me agiki ituku ni.*
- 6 Kwan jami ame myero olub iyore me 5 me wek jo ducu niang aber.
- 7 Red ni "Wot" eka ite cako tuku.
- 8 Kadong gin otyeko, yer ingato icoo kede ingato adako anyen eka itenwoyo tukuni.

9 Leyo tam. Iyonge tuku magi, peny otuku me gure eka ite peny apeny magi. Mii gi kare me leyo tam iyi agamgi.

- Pol akare dyegi bino lwooro ot ingato pien gin ngeyo ni kano pe opore pi gi. Icawa okene, anyira pe bedo ogwokere aber iyi akina paci. Ka kwene iyi akina paci wu ame pe opore me anyira iwot iye, kit ame ot ingato pe opore kede pi dyegi?
- Dyegi dang maro wot karacel pien ber loyo wot kengi. Ka kwene ipaci wu ame opore pi anyira me bedo iye ka nwongo gin tye kare acel kaka bedo kengi?
- Ka okobinyako ni wot twom pii idi wor onyo wot tung apwony kene, en bino gwokere aber ningo?
- Ngo awobe kede coo romo timo pi konyo anyira me gwokere aber icalo?

10 Cego. Kwan man malo alongo: *Kit acalo pe opore kede me dyel iwot iyi ot ingato, tye kabede okene iyi akina paci wu ame dang pe opore pi anyira me wot iye kengi. Bala, pe twero pore me nyako omoo pii tangci kene iwor onyo me wot iyi ot apwony icoo kene. Dong pire tek me ngeyo ka pore bedo keni okoo onyo ka pore me wot. Dong obedo gin apire tek kede woro me awobe kede coo wot karacel kede anyira idi wor me wek ogwok kwo gi aber.*

11 Cikere. Kwanman okoo idwon alongo: *Wot ikin jo ogure ducu ite lwongo nying dano adit acel, bala amin papoonyo neroni ame itwero lok kede ka yin onyo awoti ginoro otimere ikome.*

Bedo ituku goga kede wer me cukul

- 1 **Me acaki** Kobi gurup me gure kar acel ite kwani gi gin man idwon along. *Tin ni wan obino lok ikom kit ame awobe kede anyira twero konyo owote gi me bedo icukul.*
- 2 Kwan man idwon alongo: *Me acel, amiti itam wunu olwagi wu ame tye iyi akina pacu ame pe kwano. Tyen kop ango omio gin pe twero wot icukul? Mii otuku kare me tamo ote leyo tam iye. Myero inen ni pol otuku obedo kede kare me lok.*
- 3 Kwan man idwon alongo: *Tyen kop okene omioawobe kede anyira pe tye akwan en aye, tiyo tic okene ame pe mio gi kare me tyeko tic ame opwonye omio gi; bedo wot itic kede onywal; bedo gwoke amege kede omege gi onyo otino atino ame tye pacu; bedo ape iyore me nwongo cente me culo kwan; kede pi anyira, bedo ape kede jami ame romo konyo gi ikare me tiyo two kwer gi.*
- 4 Pokyii gurup aryo. Gurup magi twero bedo anyira medo kede awobe. Lwong gurup nambaa acel, Gurup 1 kede gurup namba aryo Gurup 2.
- 5 Kwan jami ame myero olub oko alongo: *Miti agurup 1 tye me yiko tuku goga ikom anyira ame pe twero bedo icukul pi tyen kop ame wan oleotam iye, kede yore ame jo pacu gi medo olwagi mere twero konye kede me bedo icukul. Miti agurup 2 obedo me yubo wer kede myel ikom ngo miopire tek me awobe kede anyira bedo icukul.*
- 6 Kwan dok jami ame myero olub iyore me 5 dok inwo wek jo ducu niang aber.
- 7 Mii gurup magi dakika 15 me leo tam te katu kede tuku goga kede wer.
- 8 Iyonge 15, lwong gurup dwok cen bin gure karacel. Ka tye jo okene ame obedo kan acegi, lwongi me bino neno tuku agurup magi.
- 9 Kobi gurup 1 me tuku drama gi bot gurup okene.
- 10 Kobi gurup 2 me wer te myel bot gurup okene.

11 Leyo tam. Gur jo kare acel ite penyo apeny magi. Mii otuku kare me tam kede gamo apeny acel. Lwong awobe kede anyira ducu me bino ituku. Itamo wunu ni jami awan okobo kede owero aman tye atimere ipaci wa?

- Itamo wunu ni jami awan okobo kede owero aman tye atimere ipacu wu kan?
- Ngo omiopire tek me awobe kede anyira me bedo icukul?
- Itamo ni jo ikina pacu twero yee me awobe timo jami awun inyamo tin ni me konyo anyira bedo icukul? Titi agami.
- Pola apacu tye kede tam ni, ka ope kede cente adwong pacu, myero otino awobe keken en awoti icukul. Itamo ningo ikop man?
- Yore ango ame itwero mio awoti tam me wek aminere bedo icukul?

12 Cego. Kwan man idwon alongo. *Pacu ame obedo OTEKA tute me mio otino gi awobe KEDE anyirame bedo icukul. Ka anyira obedo icukul, gin dongo kun otye kede gum adwong me nwongo tic kun obedo gini kede paci abeco kede yot kom. Pire tek tutwal me anyira bedo kede kare me tiyo tic ame opwonye omio gi me atima nino inino. Awobe twero bedo OTEKA ikonyo amege gi itic okene me pacu wek amegi tim tic ame opwonye omio gi me atima pacu. Awobe kede anyira dang twero bedo OTEKA kun beyo ilok kede jo adongo ikom ber abedo icukul.*

13 Cikere. Kwan man idwon alongo: Wot ikin jo gure ducu ite kobo gin acel ame itwero timo wek kony anyira ipacu wu me bedo icukul.

Ka nyero pe obedo tuku goga

- 1 **Me acaki.** Kobigurup gure kar acel ite kwanoidwon alongo: *Wan ducu ongeyo gin obedo nyero. Nyero mwonya meicelkede pol kare wan omaro nyero pien nwongo yii wa yom onyo ginoro otime amit. Icawa okene kadi awobe kede anyira nyero ka gin tye anyware iyi akina gi kengi pi alokaloka me kom gi. Man pe twero bedo gin aber. Tin, wan obino lok ikom nyero kape obedo ka ceko moro keken kede ka nyero wango yic.*
- 2 Pok yii otuku i Gurup 1 kede Gurup 2. Awobe kede anyira twero dang bedo igurup magi ducu karacel.
- 3 Kwanjami magi me aluba idwon alongo: *Gurup me 1 wun ibino yubu wunu ceko ikom jo ame tye anyero pien ginoro amit otimere. Mii wunu gin otimere ni bed amit me wek wan dang onyer! Gurup 2, wun ibino yiko ceko ikom kita nyero twero kelo kede wang yic. Nyut wunu kit ame anyira kede awobe nywaro kede olwagi gi ikom alokaloka me kom.*
- 4 Mii gurupe dakika 15 me leyo tam kede cako pwonyo ceko gi.
- 5 Ingeo dakika 15, kop otuku gure. Ka tye otin kwan, opwonye onyo lwak abedo acegi, lwong gi me bin nen tuku magi.
- 6 Mii Gurup me 1 tuk goga gi ni bot gurup okene.
- 7 Ka gin dong otyeko, mii Gurup me 2 tuk goga gi ni bot gurup okene.

8 **Leyo tam.** Peny apeny magi bot jo ogure ni. Myero iket tek me neno ni awobe kede anyira ogamo apeny magi me wek ngat acel acel me tamo agam mere.

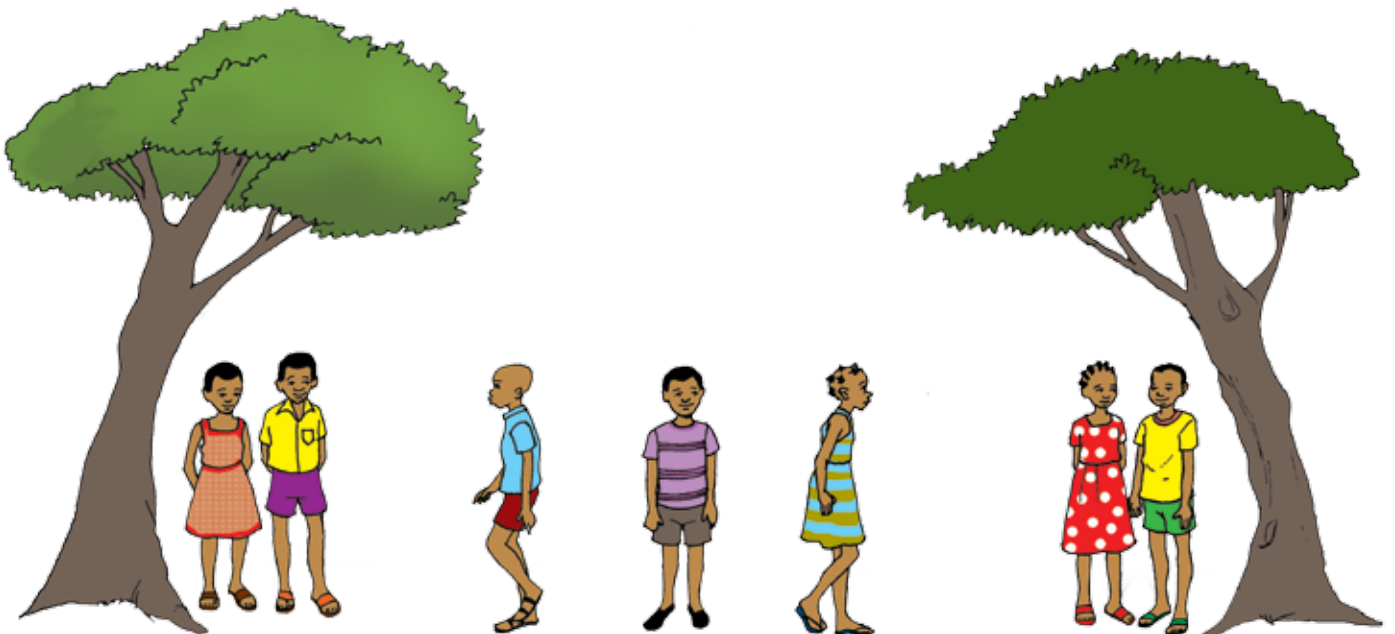
- Tin iniang wunu apokapoka ame tye iyi akina nyero me anywar kede nyero me yom yic?
- Ipacuwu kede icukul,awobe kede anyira nyware pi alokaloka ame komgi tye abeo iye?
- Iwinyo ningo ka otye anyeri kede anywari pi alokaloka ame tye timere ikomi?

9 **Cego.** Kwanman oko idwon alongo: *Beo iyi alokaloka me kom magi obedo gin ame timere, kom ducu timo ento timere bot jo apatpat dang ikare apatpat. Nyero jo tutwalere wok alubere kede alokaloka twero bedo gin arac meicel. Konyo owote wa kede bedo kede yom yic pi alokaloka magi ber tutwal.*

10 **Cikere.** Kwanman okoidwon alongo: *Bebea iyi gurup ite kobo gi gin acel ame yin ibino timo iyi ayim me gengo olwagi ni nywaro jo ame komgi alokaloka tye anen iye.*

Tuku iyi akina tic acoo kede mon

- 1 Me acaki.** Kobi gurup me gure kare acel ite kwano man idwon alongo: *Tin wan obino lok ikom ngo obedo bedo icoo onyo dako.*
- Yer kabedo aryo (aporerocalo, yenaryo), ame iyi akina gi tyeolagoro aromo mita 10. Miyi gurup nge ni kabedo me acel alwongo ni "COO" kede en okene "MON" yer kanoro ame poko yii akina gi arorom ite lwongo ni "COO KEDE MON".
- Kwan jami magi me aluba idwon alongo: *Abino kobo nyig lok acel. Amito ni ingec wunu ikabedo ame itamo ni nyig lok akobo no nwongere iye. Acalobala, ka akobo ni "Toto", ngwec wunu kan ame otye alwongo ni "MON" pien mon keken en atwero bedo toto. Ka akobo ni "bor" ite tamo wunu ni coo kede mon ducu bedo aboco, nwo myero ingwec wunu kan ame otye alwongo ni "COO KEDE MON".*
- Kwan jami ame myero olub iyore me 3 inwo me wek jo ducu niang aber.
- Kwan kopme acel ame tye piny kani.
- Ka jo ducu dong otyeko ngwec ikabede gi, peny otuku aryo aryo igurup ducu pingo omio gin oyero kakwene ame gin otye iyeni. Cukuru cuny otuku ducu me leo tam kede owote gi acalo twere.
- Ka gin dong otyeko leo tam gi, Kwan jami ame myero olub. Iyonge gin ityeko ngec, peny gi me kobi ngo omio gin oyero kaname gin tye iye ni ote leo gin tam iyi akinagikede owotegi ka gin oyero kabedo okene.
- Nwo yore me tic imalo ni ducu pi kopacel acel ame tye oryeo gi ping kan.

Nyig lok oryeo

Tek	Ger	Amok tam
Akub lok aber	Apwony	Mara
Atel wii pacu	Tedo	Agwok otwo
Ngat ape agen	Angol kop	Gwokootino
DakatarOlony	Abili	

9 Leyo tam. Ka dong ityeko, kobi otuku gure kare acel ite penyo apenye magi. Miyi gi kare me mio agama gi ame pwod pe ipenyo apenye okene.

- Nyig lokene ame inwongo tek me niango ka obedo mega acoo, mon onyo pi gin aryo ducu?
- Pola ajo tamo ni coo keken en atek, ryek, olony, kede amoko tam pi paci gi. Gin dang tamo ni mon keken en ame twero tedo kede kubu lok aber wun ineno ni ngo ikom tam magi?
- Itamo ni icoo akite pe aber twero bedo kede cuny me konyo kede gwoko? Dako aber twero bedo atek te moko tamere pi pacu? Titi wa agami.
- Ka amini atidi onyo Amaro ni okobi ni emito bedo abili, itwero kobe ngo?

10 Cego. Kwanman okoo idwon alongo: *Icawa okene jo me yii pacu tamo ni wan myero otim jami okene ka pien ni wan obedo coo onyo mon. Ento wii bino bale ka inwongo ni coo kede mon twero tiyo tic aromaroma. Calo bala, coo kede mon ducu twerobedo akom gi tek, aryek, ager, aparo pi joo /jami kede ayomo yii jo. Coo kede mon ducu twero bedo abili, ocwer bao, otedo medo kede ocat icuk.*

11 Cikere. Kwanman okoo idwon alongo: *Wot ikin jo ogure ducu ite kobi wa gin acel ame yin itwero timo icawa ni onyo ka dong idongo, me wek jo bala yin icoo onyo dako pe dok nwo timo. Calo bala, yin awobi nyo imito temo tedo. Yin nyako imito temo kwayo dyegi. Tem tamo ngo okene me akoba pien an dong amio wu aporerere oko me tamo.*

Apeny ame myero apeny ka adongo

- 1 Me acaki.** Mii gurupe gure ite ite kwano idwon alongo: *Tin wan obino lokede owote wa ikom kit ame wan omiti kwo wa bed kede ka odongo.*
- 2** Pok gurupkede jo aryo aryo.anyira myero bed kede anyira kun awobe bedo kede awobe.
- 3** Kwan jami me aluba magi idon alongo: *Tam kong ni ibedo wunu oco amut me radio ame itye apeny onywal wu. Abino kwano apeny idwon alongo. Iyi akina wu, leyleo apeny abic ate miowu dakika moro anak me gamo apeny acel-acel iyi akina wu.*
- 4** Kwano kop me aluba iyore me 3 inwo me wekjo ducu niang aber.
- 5** Kwan apeny ame tye iyi bokci no momot. Iyonge apeny acel acel, miyi gurup ducu dakika ame romo aryo (2) me leyo tam iyi akina gi ame pwod pe ikwan apeny okene.

Apeny 1: Tic ango ame imito timo ka idongo?

Apeny 2: Itamo ni cwari onyo cegi me yii anyim bed ni ngo?

Apeny 2: Pacu ango ame imito ni ibed iye ka idongo?

Apeny 2: Gin ango ame imito timo ka idoko adit?

Apeny 2: Itamo ningo ibino bedo totoonyo papo?

6 Leyo tam. Ka gurup ducu dong ogamo apeny ducu, kobigi gure me aryo. Peny apenye magi ite cukuru cwiny gurup me leo agam iyi akina gi.

- Iwinyo ningo me nywako miti ni me anyim kede olwaki ni?
- Onyo imaroleo/nyamo tami kede owote ni kit ango ame imito ni kwo ni bed kede?
- Jo adongo mene ame ingeyo ni itwero lok kedgi alubere kede miti ni me anyim?
- Ngo ame itwero timo me weki mede kede tami me nwongo jami ame imito iyi anyim?
- Ngo ame itwero timo pi konyo jo atino iyi akina paci me neno ni ocobo gini tam gi me ayim?

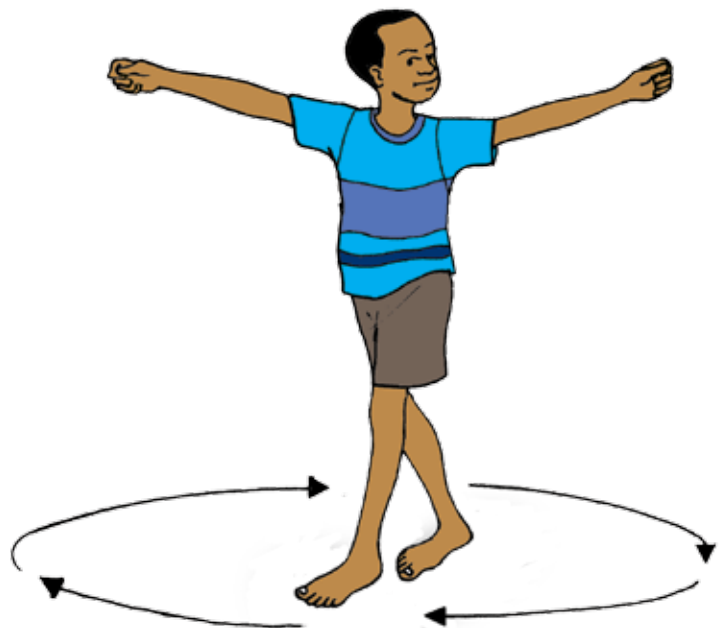
7 Cego. Kwanman idwon alongo: *Pire tek me bedo kede gin ame imito timo iyi kwo ni kede me tamo kite ango ame imito ni kwo ni myero bed kede iyi anyim. Pire dang tek me nyako miti ni kede olwagi ni medo kede jo adongome wek gin konyi ka itye idongo. Nywako miti ni bino konyi me nwongo jami ame imito.*

8 Cikere. Kwanman idwon alongo: *Wot ikin jo ogure ducu ete kobo gin acel ame yin ibino timo imwaka ni me konyi cobo miti.*

Tuku ame nyutu kit ame kongo bedo kede

Ngec bot atela: Mii otuku ame wii gi tye awiro kedejo ame yamo tye aremo dakika anak me weo.

- 1 **Me acaki.** Kobi gurup me gure ite kwano man idwon alongo: *Tuku wa me tin bino bedo ikom ngo ame timere ka jo omato kongo adwong.*
- 2 Yer kabede aryo (calo bala, yen aryo) ame iyi akina gi olagoro aromo mita 20.
- 3 Pok yii jo aryo, kun ilwongo ni Gurup 1 kede Gurup 2.
- 4 Kobi gurup me acel cung tung cel gurup me aryo cung tung okene kun opimere gini apima.
- 5 Kwan jami me aluba idwon alongo: *Man obedo pyem ame tic angat acel igurup me tunu iyat itung okene (Onyo kitame kabedo tye kede) ame pero ngatoro keken igurup okene otimo. Ka aredo ni "Wot" ngec adwir atek ete gudu yat itung okene.*
- 6 Redi "Wot!"
- 7 Kob gurup ame olanyo oko ka dong gin ducu otyeko ngec.
- 8 Kwan jami me aluba idwon alongo: *lcawa ni an dongo amio tuku abedo atek. lcawa ni, ka aredo ni "Wot", myero iman lek tyen aryo aryo eka ite ngec tung okene ca.*
- 9 Redi/atera "Wot!"
- 10 Kobi gurup ame olanyo oko ka gin ducu otyeko ngec.
- 11 Kwan jami me aluba idwon alongo: *lcawa ni, man lek tyen adek eka ite ngec tung okene ca.*
- 12 Redi/atera "Wot!"
- 13 Kob gurup ame olanyo oko ka gin ducu otyeko ngwec.

14 **Leyo tam.** Kobi jo igurup me gure eka ite penyo apeny magi.

- Iwinyo ningo ame pwod pe imano piny kede ame dong imano ping okoo?
- Ngo ame dong ineno omat kongo iyi akina paci obedo timo? Onyo icawaokene bala jo obedo mano ping?
- Itami ni tuku ni cal kede mato kongo iyore mene?
- Pol ajo atino mato kongo pien owote gi nwongo odio gi, akadi bed bala gin pe tye kede miti. Pingo omio itamo ni man timere?

15 **Cego.** Kwan man idwon alongo: *Mato kongo adwong twero kelo peki apol bala pe timo peny aber icukul, tuku medo kede moko tam arac. Kongo twero kelo two ikomi, dang mio itimo jami araco ikomi onyo ikom jo okene. Ka imato kongo adwong atek, bedo atek me yin cobo miti ni me ayim.*

16 **Cikere.** Kwan man okoo idwon alongo: *Wot ikin jo ogure ite kobo gin acel ame itwero timo me galo wang kede owoti ame apat kede mato kongo. Tyek jami magi "Akaka mato kongo, abino" Bala, itwero kobo ni "kaka mato kongo, an awot gweyo odilo" Kit ame an amiyi kede aporere ni, tam gin okene.*

* Bulu ame tye kede two kwikwing, two okene onyo angwalpe myero tuk ento romo mio tam.

Tyeko peki ame tye ileyo tam

- 1 **Me acaki.** Kobi gurup me gure eka ite kwano man idwon alongo: *Pol kare, ka peko tye pacu, jo tiyo kede gero acalo bala, lweny, tic kede leb aracu. Wan tin obino lok ikom yore me tyeko peki ipacu abongo lweny kede ayet.*
- 2 Pok yi otuku aryo.ka twere, awobe bed igurup acel anyira dang acel.
- 3 Kwan jami me aluba idwon alongo: *Abino kobi wu ceko ikom awobi onyo nyko ame obedo olwagi wu. Igurup wu, amito ni ilar wunu kite yore ango ame itwero mio wunu awobi onyo nyako tam kede agam pi peki ame tye atimere pacu, abongo tic kede leb araco medo kede gero, acalo bala lweny. Ame pwod pe owoto iceko okene, amito ni onywak wunu tam man karacel.*
- 4 Kwano yoo tic me 3 inwo me wek jo ducu niang aber.
- 5 Kwan ceko me acelame tye iyi bokci ipiny. Mii gurup dakika 10 me leo tam.
- 6 Iyonge dakika 10, mii gurup me nywako tam ango ame gin omio Ogwang.
- 7 Ka gin otyeko nywako tamgi, timo dang ni amanono pi ceko ikom Akello kede Opio.

Ceko 1: Papu Ogwang odwogo ika tic kede gali anyen. Oyotoyot, Ogwangte cako lweny kede otino gi pi laro nyono gali. Tam ango ame itwero miyo Ogwang me atima?

Ceko 2: Akello tye kede mwaka 13 ento tye amito galo wange kede owote mere. Aminere ame tye kede mwaka 7, lubo yoo Akello gi icawa ducu dang pe weki gi kare me bedo ken gi. Man wango yii Akello tutwal pien mito ni aminere omyero pe lub yore. Akello myero tim ngo?

Ceko 3: Opio obedo atin adit en aye tye kede twero me pacu. En tiyo pi cawae apol dok dwogo pacu ame ool diki dik. Yie wang atek ka otino gi atino obedo anywar pe tiyo tic me pacu. Tin, en odwogo pacu te nwongo gi pe otimo ticoro kun otino gi atino ni tye abedo ka ilweny. Opio myero tim ngo?

8 Leyo tam. Kobi gurup me gure kar acel ite penyo apenye magi.

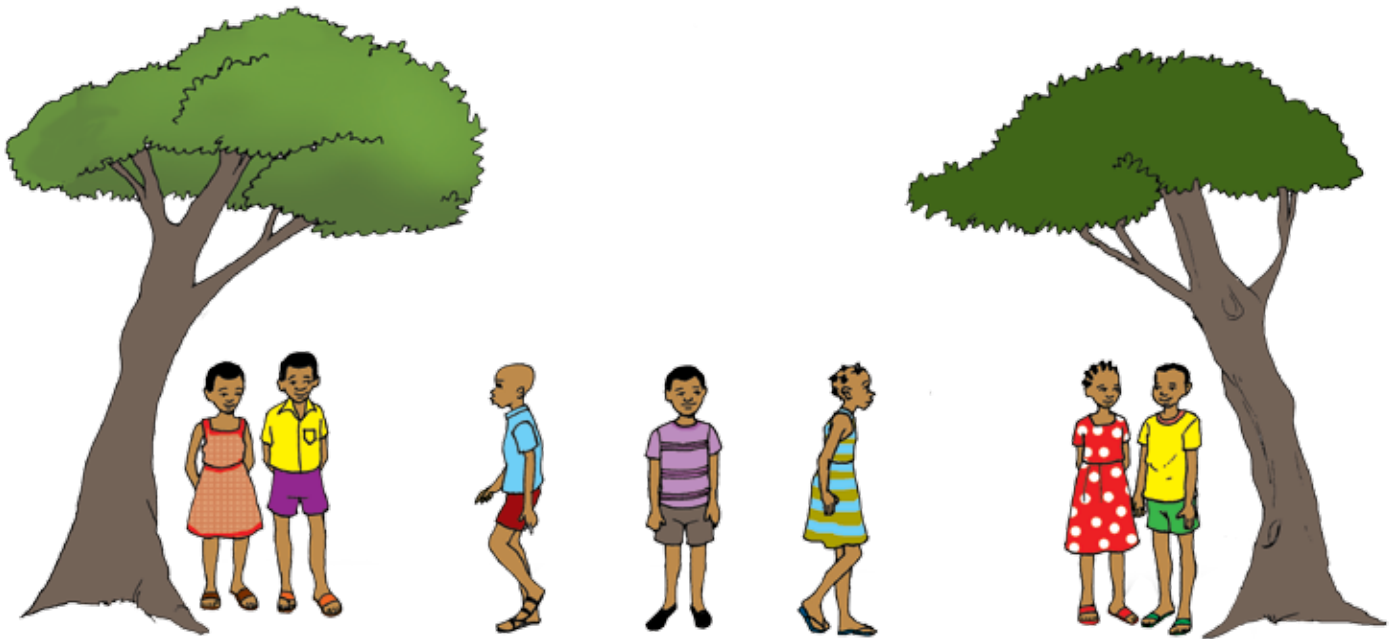
- Ipaci wu, onyo omege kede amege maro tic kede gero me tyeko peko?
- Itamo ni yin kede olwagi ni dang itwero tic kede tam ame imiowunu ni.
- Pingo omio itamoni pire tek me tic kede yore okene me cobo peko apat kede lweny onyo gero?
- Nga ame itwero lok kede ka timme gero tye adwong ipacu wu?

9 Cego. Kwan man idwon alongo: *Tic kede leb arac kede gero teki ikare ame peko tye ipacu romo dok bedo arac pe dang te tyeko peko no. Tyeko peki tero lok adwong tutwal. Ka itwero lok kede jo ipacu wu pi gin ame tye awango yii, iromo nwongo yore apol me tyeko peki ni. Man bino mio paci wu cung atek kede ame tye iye yot kom.*

10 Cikere. Kwan man okoo alongo: *Wot ikin jo ogure eka ite kwanyo dano acel ame ibino lok kede wek dok pe itii kede gero onyo lok araco ka ame lweny tye ipacu wu.*

Tuku me penyo atic me yot kom

- 1 Me acaki.** Kobi jo gure eka ite kwano man idwon alongo: *Tin wan obino lok ikop me yot kom kede alokaloka ame kom wa tye abeo iye.*
- 2** Yer kabedo aryo (calo bala, yen aryo), ame kine romo mita 10. Kobi kabedo acel olwongo ni "ATENI" en okene olwongo ni "GOBA." PE ANGEO" obedo dyere mere.
- 3** Kwan jami me aluba idwon alongo: *An awot kwano kopi. Ka itamo ni kopi tye ateni, ngwec ikabedo me ATENI. Ka itamo ni obedo goba, ngweci IGOBA. Aco ka pe ingeyo, cung idyere. An abino kwano ngo ame atic me yot kom okobo ni obedo agam mere.*
- 4** Kwan kob me acel ame tye iyi bokci ipiny. gurup kare me ngwec ikabedo moro keken.
- 5** Ka dong ame gin ducu otyeko ngwec, kwan agamame tye piny ikopi.
- 6** Nwo tic kede yore ni pi kop okene ni ducu.

Kop: Ka nyako ocako tiyo two dwe mere, obedo kare me nyomere mere kede nywalo otino.

Agam: *Atic me yot kom kobo ni man obedo goba. Ka nyako ocako tiyo two dwe mere, pe te kopere ni en romo yac, ento nwongo en pwodi omoko itam mere kede ikome me cako nywalo otino.*

Kop: Jo atino nwongo alokaloka ikom gi ikare apapat kede akwongi papat.

Agam: *Atic me yot kom kobo ni man tye ateni. Man gin atimere ikom awobe kede anyira me nwongo alokaloka me kom ka gin pwod otino ento jo okene alokaloka man timere ikom gi nwongo gin dong odongo.*

Kop: Yin pe ibedo icoo ikome naka ka irwate ibutu.

Agam: *Atic me yot kom kobo ni man obedo goba. Coo apol bedo abongo rwate ibutu naka ka dong odoko adit.*

Kop: Pol awobe maro telo ikare apapat ka otye odongo gini.

Agam: *Atic me yot kom kobo ni man tye ateni. Bedo telo kede oony ikabutu obedo gin ame timere.*

Kop: Anyira ame cak gi dongo cako rwate ibuto ame mwaka gi pwod tidi.

Agam: *Atic me yot kom kobo ni man obedo goba. Cak tye apapat dang dongo ikare apapat. Moko kare me rwate ibutu obedo nwongo icoo ame gene, ngeyo tic kede opira (condom) kede yore okene me lagoro nywal kede gengo nwongo kudi two jonyo(HIV) , kede ngeyo lok awoti aber.*

7 **Leyo tam.** Mii gurup gure eka ite penyo apenye magi.

- Ngo anyen ame yin ipwonyo ikom tuku ni?
- Ngo okene anyen ame itye imito leo iyi akina awobe kede anyira ame tye icalo wu?
- Apeny ango ame itye kede ame mako kom wu kede ribere ibutu?
- Onyo tye otic me yotkom kede jo adongo ame iromo penyo gi kede apenye magi?

8 Cego. Kwan man okoo idwon alongo: *Otic me yot kom kede jo adongo okene otye kede ngec adwong ame mako alokaloka ame komi tye abeo iye, yore me lagoro nywal kede kudi two jonyo/ twoe apapat ame kobo imit (HIV/STIs). Ber tutwal me penyo apenye magi me wek iyikere pi alokaloka ame wun ibino beo iye.*

9 Cikere: Kwan man okoo idwon alongo: *Wot ikin jo ogure kobi wa atic me yot kom onyo dano adit ame ingeo ame iromo wot bote kede apeny amako kopmiti kede merwate ibutu iyota kom.*

Ceko me timo two dwe anyira icukul

1 Me acaki. Kobi gurup me gure eka ite kwano idwon alongo: *Tin ni wan obino lok ikom konyo otino anyira ikite me bedo icukul ikare ame gin tye atwoyo two dwe gi. Man obedo lok apire tek pi awobe kede anyira.*

2 Kwan ceko man bot gurup:

Esther pola kare tami ni ebeto nyako aber. Ikare ame en otunu mwaka 11, iyonge, cakereicako dongo doko adit kede yer icako nen ikome me mon kede ite wete. Inino moro acel, en onwongo remo ipali mere. En obedo ikilaci pi nino no duc kun aparo pi remo ametye ipali mere. Ikareame en oya malo, awobi acel oneno remo ame ocwer okato okoo ibongo mere, eka en te kobi jo ikilaci ducu. Gin ducu obin obele inyero kun cimo. Esther oya icukul kun adok pacu ame tye akoko kun cikere ni pe ebino dwogo icukul. Ikare ame en otunu pacu, okoba amin totere Eunice ngo ame otimere. Eunice obin obwonyo eka te kete piny kun kobe jami ducu. Eunice obin okobi Esther ni ginoro ducu ame tye atimere ikomi ni pe obedogin arac. Gin ame yin itye ibeo iye ni obedo alokoloka me doko adit. Ikare man, cak anyira dongo adit, eka yer tuu inyim gi me mon kede ite wet gi. Pyer anyira nyaye, gin dongo aboco, eka ote cwe. Dang ibino twoyo two dwe. Esther obedo itwon wur me nwongo ni mon iwii lobo ducu beo ikit alokaloka man. Wie dang obin obale ikare ame Eunice okobe ni naka awobe beo iyi alokaloka me kom man. Yer dang tuu ikom awobe ducu, odongo abor, ngwec kom gi dang bedo atye dang obedo kede gin ame olwongo ni oony ame timere idiwor ikabutu gi ka otye olek. "Ka onwongo gin ngeo ni lek me oony dang timere ikilaci, onwongo gin pe anywaro anyira ka otye otiyo two dwe gi" anti Eunice en okobo kop me ryeko man. Man omio Esther obedo ikwo aber. Eunice okobi Esther me tic kede gilengo amon, onyo dod bongi apol me wek remo pe nen okoo ikom bongo mere. Eunice okobe ni en myero bed acunye tek me wek pe lok meanywar miye wek kwan oko. Awobe dang beo iyi alokaloka aracu ame kelo alanu. Man bino pwonyo gi temio gi weko anywar oko.

3 Kwano cekoni inwo.

4 **Leyo tam.** Peny gurp kede apeny magi: *Miyi otuku kare me leo agamgi iyi akinagi.*

- Ceko ni winyere bala ginoro twero timere iyi akina olwagi wu?
- Pingo jo atino nyero olwagi gi ka tye atiyo two dwe kede ka yer tye adong ikom gi me mon onyo alokaloka okene ame jo ducu beo iye?
- Ngo ame itwero timo me wek anyira bed agonya me wot icukul ka otye otimo two dwe gi?

5 **Cego.** Kwan man idwon alongo: *Jo atino ducu iwolobo ni beo iyi alokaloka ame pe mio gi kow ayot kede lano gi. Ikare, anyira pe woto icukul ka tye atimo two dwe gi. Man dwoko gi cen kede pe mio gi kare me cobo gin ame tye inyim gi. Pire tek tutwal me konyo anyira nwongo yore me bedo icukul, pe me nywaro gi onyo nywaro ngatoro pi alokaloka me kom.*

6 **Cikere.** Kwan man idwon alongo: *Wot ikin jo ogure ite kobo ngat adit acelame itwero leo kede tam ikom two dwe, oony ikabutu, lokere adwon, kede alokaloka okene ame tye ikomi.*

Leyo tam bang amin papa kede nero na

1 Me acaki. Mii gurup gure ete kwano man idwon alongo: *Wan tin olok ikom tic wa acalo anyira kede awobe.*

2 Kwan balu itere niidwon alongo:

Bang Amin papa,

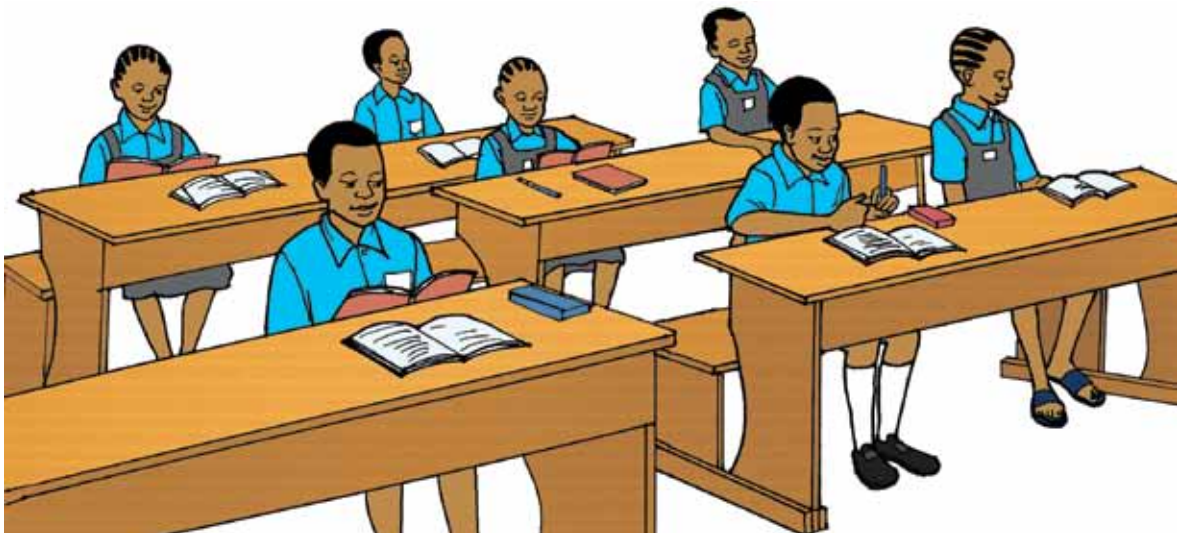
Nino inino ka aneno ikilaci, anwongo nyako okene petye icukul. Awobe nwongo tye ducu ento pol owote na ame obedo anyira oweko kwan oko. Dok aworo, awinyo onywala tye.alokKun onwongo gin tye akobo ni gin ope kede cente adwong imwaka ni. kede wel culo kwan tye atek. Gin tye amito ni omina mede kede kwan. Te kobo gini ni omaro kwanya oko icukul me wek ogwok cente ame myero ocul kede kwan na. Pingo omio anyira weko kwanento awobe mede kede

Kipwola

Bang Nero na,

Kit atye adongo kede ni, atye angeyo tic ca acalo icoo ticere obedo me gwoko pacu. Papa, kono, pe bedo ked wapacu. Dwogo pacu itic, cemo, tye butu oko. Ikare okene en redo iwi wa naka mama wa. Pe nen bala en tye agwoko wa. Atye amito bedo kede papa. Onwongo otwero timo jami kar acel kun nwongo en konya kede tica me cukul. Konya kede ngo amyero atim.

Opio

3 Leyo tam. Peny gurup kede apenye magi. Mii gi kare me tamo agam gi kunleo tam gi iyi akina gi ame pwod pe iwoto iyi apeny okene.

- Man winyere bala gin atimere icukul kede ipacu wu?
- Itamo ni kwan awobe pire loyo mega anyira? Mii agami.
- Itamo ni tic icoo me gwoko pacu bedo ningo ka en pe bedo ture?
- Ka onwongo ibedo amin papa kipwola, tam ango ame nwongo imiye?
- Ka onwongo ibedo nero Opio, nwo imiye tam ni ngo?

4 Cego. Kwan man alongo: *Anyira tye kede twero arom aroma kede awobe me kwan, kit acalo gin ducu tye kede twero me tuku kede me timo jami ikilaci. Coa awore obedo en ame woro jo ture, bedo kede otino mere kede bedo acalo apor aber.*

5 Cikere. Kwan man alongo: *Wot ikin jo ogure ite kobo gin acelame yin ibino timo ka idongo pi neno ni awobe kede anyira ipacu wu otero gi arom aroma kede oworo gi.*

Tuku me nywako tic

- 1 Me acaki.** Kobi gurup me gure ite kwano man idwon alongo: *Tin wan obino neno kit ame awobe kede anyira twero nywako kede tic me pacu, kede konyo ngat acel acel ipacu gi.*
- 2** Kwan jami me aluba idwon alongo: *Man obedo tuku amit ame wan otemo geco ngo angkat acel acel atuku ikome, wan ducu obino cung wunu papat inyim gup ote nyutu tic ame awobe onyo coo twero konyo anyira onyo mon me timo. Jo me gurup ducu bino temo geco tic anga ame yin itye itimo. Ka gin ogeco aber, ibedo piny eka ngat okene dok te yaa cung inyim gurup kun nyutu tic okene ame awobe twero konyo anyira timo. Cik me acel amyero olub myero imede nyutu naka ka gurup ogeco gin ame itye itimo. Cik me aryo tye ni pe oyeyi me lok onyo ngungura ti kede komikeken me poro. Cik me adek tye ni pe myero inyut gin ame ngat okene kong onyutu. Ka jo ducu dong ocung me nyutu, nwongo tuku dong otum.*
- 3** Kwano yore me 2 inwo me wek jo ducu niang aber.
- 4** Ka jo ducu dong tye atera, yer dano me acel me wot. Kwan naka iyi 3 ite redo ni "Wot!" Dano me acel myero caki. Ka gurup ogeco aber, eka ngat olubo te wot kun mede naka ka jo ducu otuku. Poyo wii otuku ni onyero pe onwo poro gin ame ngat okene onyutu oko.
- 5** Mii gurup ducu lel iyom cuny ni ogeco gini tic me pacu duc.

6 Leyo tam. Ka gin otyeko, mii gi gure ete penyo apenye magi. Omyero inen niilwongo jo apol apapat. Lwongo anyira kede awobe me lok.

- Ngo oyomo yi wu ituku ni?
- Ipaco wu, nga maro tiyo tic ame wun onyutu ni?
- Ngo atwero timere ka awobe ocako nywako tic kede anyira?
- Pingo omio itamo ni pire tek me awobe nywako tic kede anyira?

7 Cego. Kwan man idwon alongo: *Ka coo kede mon, awobe kede anyira, onywako tic me pacu, miopacugi kede paci gi bedo atek. Ka awobi okonyo aminere, en bedo kede kare me tiyo tic calo bala, tic ame apwony omiye pi atiya ipacu, ame man konye me bedo icukul. Man dang nyuti jo me pacu gi kede jirani ni en obedo awobi awore. Ikare okene, ka papu onyo omega okonyo mon kede tic me pacu, man dang nwongo gin tye agwoko gi aber. Pe twero bedo aber me anyira weko pii otyeno.*

8 Cikere. Kwan man idwon alongo: *Wot ikin jo ogure ite cikere. Ka yin ibedo awobi, kobi wa tic acel ame yin itwero konyo kede amini onyo toti m etimo. Ka yin ibedo nyako, kobi wa tic acel ame itwero timo aber ka yin itye inwongo kony me tic okene, bala kwan me cukul. Tem tamo en okene kit ame an dong akobi wu aporere oko ni.*

Kad me tic OTEKA

Kad me ateni

Pi bulu atino atek (Mwaka 10-14)

Kad me ateni man tye kede ngec i kom:

Cal icoo kede alokaloka ikome ikare me jarawe

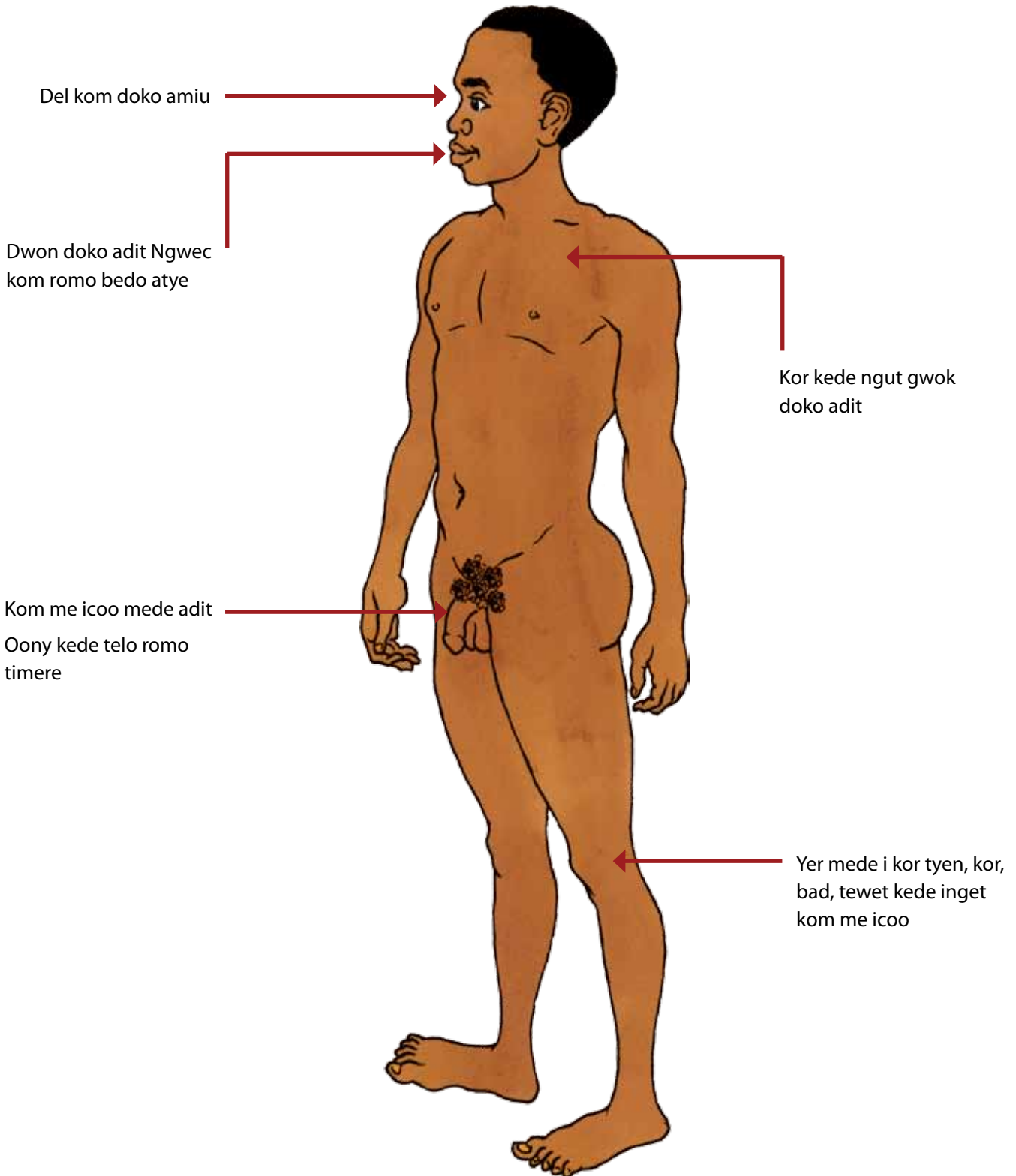
Cal adako kede alokaloka ikome ikare me jarawe

Apenye me pol kare kede agam gi

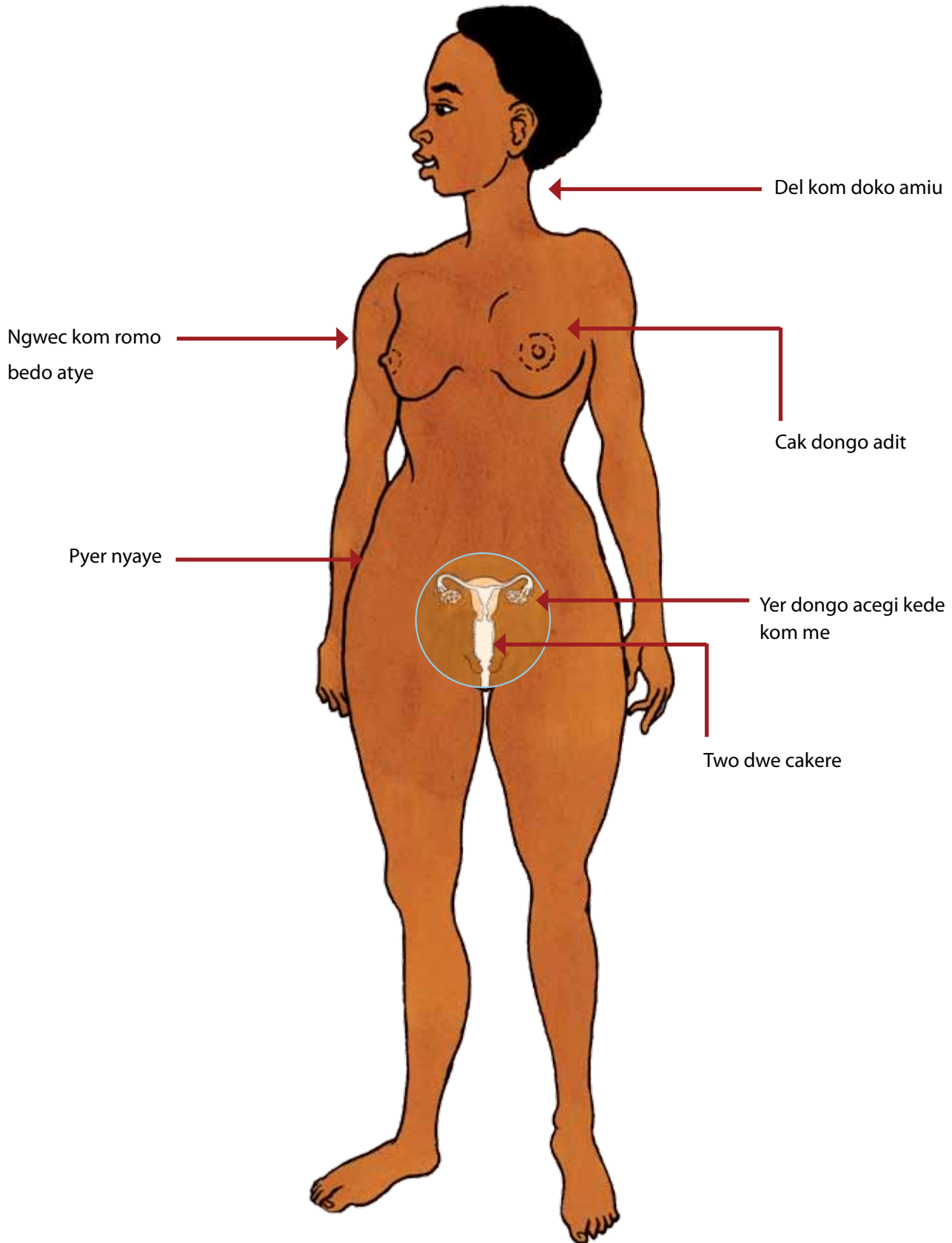
Cal icoo

Myero otii kede i Kad me tic pi bulu mwaka 10-14

Cal adako

Myero otii kede i Kad me tic pi bulu mwaka 10-14

Apenye me pol kare kede agam gi

Jarawe obedo ngo?

Jarawe obedo kare ame otino tye adongo kun nwo gin dong pe obedo otino atino kede pwod pe odoko jo adongo. Ikare me jarawe, kom awobe kede anyira nwongo alokaloka apol akom dongo adit dang abor, kom me icoo kede dako mede, kede yer cako dongo i dul apatpat me kom. Ikare man, kom nyako dongo ame en romo yac kede awobi dang romo mio nykao yac. Ento, kadi bed ni dong oromo yac, man pe nguto ni gin tye atera i tam kede ikom gi me yac.

Mwaka mene ame awobe kede anyira beo i jarawe?

Jarawe nyuto alokaloka ducu me kom ame otino beo iye ikare me doko jo adongo. Anyira cako nwongo alokaloka con loo awobe. Pol anyira nwongo alokaloka iyii akina mwaka 8-13, kede me awobe cakere iyii akina mwaka 10-15. Twero bedo cucut onyongo iyonge kare moro. Jo ducu pokere anonok, dano acelacel beo i jarawe ikare apatpat. Alokaloka me tam kede kom mede naka i mwaka 19 onyo 20.

Pore me anyira onyo awobe okene dongo con loyo owote gi?

Ateni. Awobe okene donyo i jarawe con i mwaka 10, en okene naka i mwaka 15. Anyira okene donyo con bala i mwaka 8 kun en okene i mwaka 13 onyo akato. Ento, ka nyako pe ocalo timo two dwe mere naka iyii mwaka 16, en myero nen atic me yot kom.

Ngo obedo two kwere amon?

Remo ame ony ikom mon dwe idwe onyo olwngo ni kwere amon, obedo oony aremo aber kede jami mogo iyii awura anyako onyo dako. Maro tero kare aromo nine adek tunu kede iyii abiro dwe idwe. Man obedo anyut ni dako twero yac teki orwate iyore me butu.

Nine adako me timo two dwe ni obedo ngo?

Nine adako me tio two dwe obedo kare cakere inino me acel me cako timo kwere amon naka inino ame idiko mere nwo en acako kede kwere me dwe anyen. Pien man timere kare ikare, olwngo ni "nine me kwere."

Awene ame dako onyo icoo tye atera/romo yac?

Bedo atera nguto ni dako dong twero yac. Kom dako tye atera iyii akina nini me tio two dwe mere man aye obedo nine ame en twero yac. Kom dako tye atera me yac pi nine moro anonok i nine me kwere naka ka en dong otii. Coo romo bedo papu pi kwo gi lung.

Yubere atong dako obedo ngo?

Yubere atong dako obede kare me ya atong dako otego iyii cao mere. Man timere idyere me nine me twoyo two dwe adako. Dako romo yac ka kwir icoo kede tong dako oribere ikare me rwate ibutu. Ikare ni, ka tong dako dong otego, en romo nwongo pii atar tar ipali mere onyo kome me dako bedo adyaka.

Ngo obedo pii pii ame icawa okene anyira nwongo tye adyaka ite pali gi?

Anyira kare okene neno pii pii moro atar ite pali gi onyo nwongo ni kom gi me mon tye adyaka – man olwngo ni ony apii me kom dako. Gin pola kare onwongo gin man ikare me yubere atong gi, ame nwo dong otego. Pii man konyo me mio kwir icoo wot rwate kede tong dako iyii awura.

Anyira myero ket ginoro ikom gi me mon wek ngwece bed akur?

Lwoko kom gi me mon kede cabun medo kede pii didik romo mio bedo acil. Pe keto ginoro ikom me mon weko kom dako atwoo, bedo angwece tye kede nwo twoe apapat.

Anyira romo gwokere ningo ikare me timo kwere gi ka pad pe?

Ka pad pe tye myero ket gini pama onyo bongo acil ite pali gi, man konyo me jwiyo remo. Obedo tam aber me bedo kede pama onyo bongo okene pi konyi me aloka idiceng.

Teelo obedo ngo?

Telo obedo cung akom me icoo atek kede remo. Awobe kede coo maro telo tyen apol idi wor. Timere me dano yaa idiko kun otelo kede icawa okene dano tello ame nwo pe oyubere, onyo akadi nwo pe tye atamo ribere ibutu. Awobe kede coo dang telo ka gin pe tye angeyo idii ceng, kadi dang gin pe kede miti me rwate ibutu. Awobe kede coo pe romo gengo gini telo pien man obedo gin ame timere pi dongo.

Lire acoo obedo ngo?

Lire obedo yango me kwanyo del loro atitidi (del me wi ikom me icoo) ame wumu wi ikom me icoo. Ka awobe olire, man pe kelo peko ikom awobi iyore me rwate ibutu ikare me anyim. Lire awobe kede coo konyo me dwoko cen kure me nwongo kudi me two jonyo ento pe gengo nwongo kudi me two jonyo. Akadi bed ni awobi olire, myero nen ni etio kede opira ikare me ribere ibutu pyen obedo yore aber pi kare ducu me rwate ibutu.

Ngo obedo lac kede kwir acoo?

Lac obedo pipii atar ame donyo ikom icoo kun bedo kede kwir. Kwir obedo teko icoo ame rwate kede tong dako te kelo atin. Kwir man yubere iyii tong man icoo kun bedo kede kwir adwong atitino iyii lac acel acel. Nyako romo yac ka kwir man odonyo ikome icawa me rwate ibutu.

Ony ika butu obedo ngo?

Ikare me Jarawe kom lokere eka te cako yubu kwir. Kwir man nwo tye atera me weko kom dano kun beo iyore me oony ikabutu. Pol kare bulu awobe yaa gini ikabutu idiko ame oteelo kun ikare okene nwo pali kede kabutu gi ojot. Man obedo gin atimere.

Kom me icoo myero borere kede ditered bed arom kwene?

Bor me kom icoo pire pe tek dang pe ngutu ni icoo romo nywalo atin onyo bedo kede mara. Pi jo adongo, kom me icoo bedo iyii akina cm 14-16 ka otello kun bulu pe kede caji moro keken pien kom gi dongo papat kede ikare apapat. Ikare me jarawe ni (mwaka 10-18) kom me icoo kede tong man dongo oyotoyot kadi bed ni kom me icoo pe giko dongo naka ka itunu mwaka 21.

Kwir kede lac rom kato karacel?

Lac kede kwir ducu tio kede yoo acel. Ento, yoo atitidi bala dogola ame tye ping ite opira a ame cwalo lac ooko pe twero mio lac kede kwir donyo iyii opira karaacel.

Itwero lwoko kom me icoo ningo?

Lwoko kom me icoo momot i pii medo kede cabun didik. Ka awobi ame pe olire, myero waa del dwok cen momot eka te lwoko tere.

Biyo kwiri/cobo miti obedo ngo?

Man obedo ka awobi onyo nyako otiyo kede yore okene me cobo miti apat kede rwate ibutu. Tic kede yore man me tyeko miti ni kelo oony, ame dang kare okene olwongo ni cobo miti. Pe tye yore aber onyo arac me cobo miti."

Tic kede yore okene pi cobo miti me butu romo kelo peko iyot kom?

Ber. Man pe kelo peko moro keken kadi dang otimo kare ikare dang, pe tye peko me yac, kudi two jonyo kede twoe okene ame kobo iyore me ribere ibutu. Man pe gengo yubere akwir icoo onyo yot kom dako. Kadi bed ni jo romo bedo kede lewic, alano moro pe iye.

Anyira romo tic kede yore okene me cobo miti gi abongo rwate kede icoo iyore me butu?

Ateni. Man timere me anyira tic kede yore okene me cobo miti gi abongo rwate kede icoo iyore me butu. Pol anyira cako timo gin man ikare ame obedo gini bulu atino. Pe kelo peko me yac, kudi ame kobo two jonyo, onyo twoe mogo ame kobo iyore me mit.

Dako romo yac kadi obedo tyeno mere me acel me ribere kede icoo iyore me butu?

Ateni, dako romo yac kadi obedo tyeno mere me acel me rwate kede icoo iyore me butu. Dako romo yac icawa moro keken ame en oribere kede icoo iyore me butu kun nwo kom icoo tye iyii kome. Dano dang romo nwongo twoe ame kobo iyore me mit icawa moro keken ame en oribere iyore me butu kadi obedo tyeno mere me acel.

Ngo amite me yac ibedo atye?

Kadi bed ni yac pe timere kede rwate ibutu ducu, man maro timere ka jami adek magi otimere: 1) tong dako myero bed atye iyii iceke ame cwalo tong dako iyii iwure kan ame otino dongo iye; 2) kwir icoo myero ribere kede tong dako me yubere; 3) tong dako ame oyubere no myero mok iyii iwure.

Nyako cako yac i mwaka adii?

Nyako dong romo yac oko ka en orwate kede icoo iyore me butu iyonge cako tio two kwer amon. Man pe nyuto ni kome kede tam mere tye atera me yac ento man anyut ni kome dong romo yac.

Yac twero gengere ningo?

Ka icoo kede dako tye amito rwate i butu abongo nwongo atin, gin oromo tic kede yore me gengo yac. Tye yore apol calo bala opira, yat me amwonya, yat me pico, yat ame okwoo i bad, nyonyo ame oketo awura, kede kwano nine apapat me yac ikare me twoyo two dwe. Lok kede atic me yot kom pi ngec atut pi yore magi. Ka jo onyomere tye atic kede yore magi medo kede opira aber, man ngutu ni gin nwo romo gengere ikom yac kede twoe akobo iyore me mit.

Bulu romo tic kede yore moro keken me gengo yac?

Bulu ducu kadi kwano onyo pe,romo tic kede yore moro keken me gengo yac. Ento, tweyo onyo ngado iceke pe rwate pi bulu pien yore man mio jo pe dong nywal atwal. Kede, ngeyo nine me yac, calo bala tic kede tigo 'moon beads' kede kwano nine abeco me two dwe pe pore pi bulu ame dong ocalo tio two dwe oko. Nyako onyo dako myero bed kede nine me two dwe arorom me wek yore man geng yac.

Nyako twero yac ikare me tio two dwe?

Romo yac, twero timere kadi bed ni pe timere pol kare. Man lubere kede nino me tio two dwe mere, tio two dwe mere tero kare arom kwene, kede awene ame en orwate kede i butu, pien kwir romo rii pi nino apol ikom dano.

Pingo omio mon okene pe twero yac?

Bedo abongo yac romo timere acalo adwogi me tio onyo peki ame tye ikom icoo onyo dako, onyo gin ducu. Dakatal i cawa okene dang pe romo kobo ngo ame gengo yac.

Jo myero ter kare arom kwene ame pwod pe oyac iyonge nywal?

Pi yot kom atoto kede atin, ber pi tero mwaki aryo okene ame pwod pe yac otimere.

Dako pore me yac kede mwaka adii?

Ber pi dako me cako yac ame nwongo otunu mwaka 18. Mon pwod romo nywal kadi gin otunu mwaka 30. Pi man, ber tutwal pi dako me yac ame nwongo tamere kede kome tye atera me gamo yac. Man romo bedo ame nwongo en dong otyeko kwan oko, tye kede ape mere, tye kede lim oromo me gwoko ture, kede ame nwongo gin ducu dong omoko tamgi.

Ngo ame dano myero tim ka orwate i butu abongo gwokere medo kede ka opira oyec, owote ooko onyo odong oko ikom dako?

Buny wot i dakatal onyo i duka me cato yen me nwongo yen me amwonya me gengo yac ame romo timere. Yen man gengo yac iyonge rwate i butu abongo gwokere. Iromo mwonyo yat man pi nine abic iyonge rwate i butu. id akatale okene, atic me yot dang twero mio yat me gengo kobo akudi two jonyo oyot oyot. Ka opira omoko oko ikom dako, dako myero rwak cinge aber ikome me dako ni eka te kwanyo oko onyo ka mano tye atek, myero i buny wot i dakatal me wek okwany oko.

Twoe ame kobo i butu romo kobo dang iyii yoo me doto onyo nango kom me icoo onyo dako?

Twoe okene dang romo kobo i doto kede nango kom me icoo onyo dako.

Dano romo pimere i kwene pi kudi two jonyo kede twoe ame kobo iyore me ribere butu?

Tye kabede apol me pimere. Lok kede atic me yot kom me kin paco, dano ame tye i kilinic acok kedi, dano ame tye i gurup a bulu, onyo apwony, dano adit ame yin i geno me konyi nwongo ka pimere.

Kudi ame kelo two jonyo kede twoe ame kobo i rwate i butu ocango ningo?

Two jonyo pe cang. Ento, tye kede yat me jingo gupu me komi. Dano myero nwong yen acel onyo akato nino ducu. Yat me jingo, ame olwongo ni ARVs, dwoko onyo gengo mede akudi two jonyo i komi kede mio komi bedo atek. Twoe apol ame kobo i butu oromo cango kede yen ame cango gi. Ento, tye twoe okene ame pe kede yat cango. Pire tek tutwal me mwonyo yat ducu ame omii, kadi bed ni anyut me two dong orweny oko.

Moo en obedo ngo?

Moo obedo gin apwopwot ame oromo tic kede i kom me dako. Moo man oromo tic kede ikare me rwate i butu me mio icoo kede dako winy aber dang amwonya. Opira pol kare tye kede moo i kome me mio tic kede bedo aber.

Gero me bedo icoo onyo dako ni obedo ngo?

Gero me bedo icoo onyo dako obedo tim arac ame twero kelo awanu i kom dano onyo tam. Man timere pi apokapoka ame twero bedo atye i kin icoo kede dako. Gero twero bedo calo bala tic kede kop aracu, tojjo onyo gweyo, diyo dano me rwate i butu tetek, kede jami apol okene. Ka ce dano tye anwongo tim me gero, cik me Uganda kobo ni yin i romo mio ngec bot abili acok kedi onyo nwongo kony i bot atela me wang tic 'LC'.